

Úton a vízmegtartó vízgyűjtő-gazdálkodás felé

Domb- és hegyvidéki településeken a klímaváltozás következtében egyre nagyobb problémákat okoznak az ismétlődő villámárvizetek, sárelöntések. A kisvízfolyásokon levonuló **villámárvizetek elleni védekezés és a helyi vízkárok helyreállítása** folyamatos feladatot ad az önkormányzatoknak és jelentős *vis maior* támogatások kifizetését igényli az Államkincstártól. Magyarországon több mint ezernégyezer település érintett a villámárvizetek kockázatával¹. Emellett a **hőhullámok és az aszály** is visszatérő jelenségekké váltak dombvidékeinken is.

E két összefonódó probléma kezelése érdekében érdemes kitekinteni a település tágabb környezetére, és a villámárvíz keletkezési helyén, a település feletti vízgyűjtő területen is intézkedéseket tenni. **A természetalapú megoldások alkalmazása segítséget jelenthet a károk megelőzésében** vagy legalább csökkentésében. A lefolyás lassítása és a visszatartott víz hasznosítása egyéb településfejlesztési célokhoz is kapcsolódhat, a rekreációs lehetőségek is bővíthetnek és az élővilág számára is kedvezőbb körülmények teremthetők.

Ez sok esetben **együttműködést kíván a szomszédos településekkel** vagy más érintettekkel és területtulajdonosokkal, mivel a hatékony megoldási lehetőségek nem mindig a károkat szenvedő települések területén találhatók. Erre mutatnak példát **a Szilágyi- és a Gombás-patak** vízgyűjtőjén osztozó kilenc önkormányzat együttműködésében készülő, kisléptékű vízmegtartó és lefolyáslassító beavatkozások, amelyek segítenek elindulni a vízmegtartó vízgyűjtő-gazdálkodás felé.

¹ Pirkhoffer Ervin, Czigány Szabolcs, Geresdi István: Kisvízfolyások előzetes kockázatbecslési térképe. Árvízi kockázati térképezés és stratégiai kockázati terv készítése, 2008.

A vízgyűjtő terület térképe beavatkozási pontokkal

- cserjesáv és rőzsésövény
- patak-rehabilitáció
- rönggát
- vízmosáskötés
- erdei víztározó

LIFE20 CCA/HU/001604

Dombvidéki minta-vízgyűjtő terület együttműködő önkormányzatai:

- ♦ Galgagyörk
- ♦ Kisnémedi
- ♦ Kosd
- ♦ Penc
- ♦ Püspökhatvan
- ♦ Püspökszilágy
- ♦ Rád
- ♦ Vácduka
- ♦ Váckisújfalu

Elérhetőség:

<https://lifelogos4waters.bm.hu>

Püspökszilágy Község Önkormányzata:

<https://puspoksilag.hu/>

polghivatal@puspoksilag.hu

A projekt az Európai Unió LIFE programjának támogatásával, valamint a Magyar Állam társfinanszírozásával valósul meg. A dombvidéki vízgyűjtő területén megvalósuló beavatkozások forrása: 206 619 Euró.

Borítókép: © Kerpely Klára

Kisléptékű, természetalapú
vízmegtartó megoldások
dombvidéki kisvízgyűjtőkön
a Szilágyi- és a Gombás-patak vidékén
**Együttműködésben a klímatudatos
vízgyűjtő-gazdálkodásért**

A projekt időtartama: 2021. október 1. – 2025. szeptember 30.

◆ Helyi közösség bevonása a Vízyűjtő Érdekegyeztető Fórumon keresztül

A LIFE LOGOS 4 WATERS projekt célkitűzése az **önkormányzati klímaalkalmazkodás fejlesztése és az integrált vízgazdálkodási megoldások elterjesztése**. A beavatkozások helyszíneinek kijelölését részletes előkészítő és egyeztető munka előzte meg. Néhány helyszínen – Püspökszilágyon, Kosdon, Kisémediben, Pencen és Galgagyörkön – a településvezetők és a projektben résztvevő szakértők határozták meg az intézkedéseket a pályázatírás során. A többi beavatkozást és megvalósítási helyszínt a vízyűjtő településeinek vezetőin felül helyi gazdálkodók, civilek, vízügyi szakemberek alkotta **Vízyűjtő Érdekegyeztető Fórum** választotta ki a településvezetőktől és a lakosságtól beérkezett javaslatok közül. A beavatkozások egy része magántulajdonú területet is érint, ami jelentős egyeztetési feladatot rótt a megvalósításért felelős Püspökszilágy Önkormányzatára.

A mintegy **200 km² kiterjedésű dombvidéki mintavízyűjtőn** elhelyezkedő 9 falu közigazgatási területén – a szükséges engedélyeztetést követően – több mint húsz ponton valósulnak meg az alábbi kisléptekű természetalapú megoldások.

◆ Élő és holtfa-sövények telepítése

Vácduka szélén, az új „konténeriskola” feletti domboldalon, újonnan kiparcellázott, de beépítetlen területen egy 120 m hosszú „Benjes-sövényt” telepítenek, élő-sövény kiegészítéssel. A cölöpsorok közé a lejtőre merőlegesen holtfából, ágakból rakott fonott sövény és élő cserjesor készül és célja a lefolyás lassítása, az erózió mérséklése, a talajleemosódás és a sárelöntések megelőzése. A jövőbeni belterületi részekben az élő-sövény később, a telkek beépítése után is fennmarad. Hasonló holtfa- és élő sövények telepítése történik Püspökszilágyon is egy mezőgazdasági művelés alatt álló domboldalon.

© Mészáros Krisztián

© Bak Levente

◆ Vízmosáskötés az árkos erózió ellen

Püspökhatvanban a Takács-hegy felől mélyen bevágódott vízmosásokon érkező csapadék a falu végén lévő házaknál rendszeres elöntést okoz. A probléma mérséklése érdekében 5 db különböző típusú energiatörő, lefolyáslassító, rönk- és terméskő gátat helyeznek el a vízmosások felső szakaszán, ahol a szántóföldről érkező vizek mozgási energiája jelenleg megnövekszik. A vízmosáskötő gátak lelassítják a víz sebességét, ezzel késleltetik az összegyülekezést, felfogják az iszapot, hordalékot, mérséklik a károkozást és a víz beszivárgását is segítik. Kisebb vízmosásokban sorozatos alkalmazással a gátak a vízmosás visszatöltődését, eredeti szintre visszahozását is segíthetik.

Püspökszilágyon a Szilágyi-patak Kiskövesi oldalágán, spontán beerdősült területen valósul meg egy bevágódó vízmosás megkötése kétsoros rönkgáttal. Alatta a mederben helyi földből és kőből készül egy gabionhálóba töltött, terméskővel megerősített gát, amely mintegy 255 m³-es víztározó teret hoz létre, ahol az időszakos forrás és a szántókról lefolyó vizek visszatartása a cél.

◆ Erdei víztározó

Pencen a Mátyás-völgyi-patak Barina oldalága körüli erdőben egy időszakos erdei víztározó létesül, amelynek megvalósulása után a nagyobb esőzések, felhőszakadások következtében lezúduló víz tovább megmarad a tájban. A mintegy 2 m magas, földből épített, megerősített gát egy körülbelül 2500 m³-es időszakos tározóteret hoz létre az erdőben, amely a felszíni lefolyást visszatartva segíti, hogy az élővilág a száraz időszakban is vízhez jusson (kételtűeknek szaporodóhely, nagyvadaknak itató, növényzetnek többletvíz). A felszín alatti vízáramlást a völgy felé várhatóan nem fogja befolyásolni.

◆ Lefolyáslassítás szivárgó rönkgátakkal

A szivárgó rönkgátak nagy esők idején a lefolyó víz és a hordalék egy részét visszatartják, ezzel az árhullámot lelassítják. Ha a felső vízyűjtőn sok helyen alkalmazzák őket, képesek az árhullám csúcsát ellaposítani és csökkenteni a vízkárok gyakoriságát. Ugyanakkor a patakok kisvízhozama és az élőlények átjutnak a rönkök alatt és között hagyott réseken, ezért időszakos vagy állandó vízfolyásokon nem jelentenek átjárhatatlan ökológiai akadályt.

Váciskútfalun a belterület határában, erdőterületen, időszakos vízfolyások és száraz medrek találkozásánál épül 2 db rönkgát, hogy megelőzzék a falu átereszeinek és árkainak feltöltődését. Hasonló lefolyáslassító, hordalékfogó, energiatörő rönkgát épül hét további helyszínen:

- ◆ **Kosdon** a Rádi-patakon, amely a Rádot fenyegető elöntést mérsékli;
- ◆ **Kisémediben** a Némedi-patak felső folyásán;
- ◆ **Galgagyörk** felett egy Natura 2000 státuszú vizesélőhely alatt, amely így annak vízellátását is javíthatja;
- ◆ **Pencen** egy vízenyős kaszálót átszelő árokban két helyen és a Penc-ág egy mélyen bevágódott szakaszán;
- ◆ **Vácdukán** egy vízlevezető árokban; és
- ◆ **Püspökszilágyon** a Gombás-patak legelőkön futó, legfelső szakaszán.

◆ Patakrehabilitáció segítése és bemutatótér

A Szilágyi-patak Püspökszilágy alatti szakaszának kiegyenesített medre egy széles, egykor vízjárta völgytalpon halad. A mederben itt elhelyezett rönkgát célja a vízháztartás és az ökológiai állapot javítása. Segítségével a Szilágyi-patak nagyvízi vízhozama kiléphet az erdős-nádas árterre és az egykori sekély, kanyargós mederbe juthat. Ezzel lassul a lefolyás, javul az ártéri élőhelyek vízellátása és emelkedhet a talajvízszint is. Ugyanitt készül egy tanösvény és kültéri bemutatótér, amely a vízmegtartás elveit és hagyományait mutatja be játékosan az idelátogatóknak.

© Felegyi Tünde